

Kimlik, Etik ve Mekân: Vegan Turizmde Yemek/Yeme Pratiklerinin Performatif Boyutu

Özlem YOLDAŞ^{1*} , Emre Ozan AKSÖZ²

¹*Bağımsız Araştırmacı, Türkiye.*

²*Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Türkiye*

ÖZ

Bu çalışma, vegan turizm bağlamında yemek bulma, hazırlama ve tüketme pratiklerinin performatif boyutunu incelemektedir. Literatürde turizm araştırmaları çoğunlukla yerel mutfak ve geleneksel tatlarla odaklanırken, vegan bireylerin gastronomik deneyimleri sınırlı biçimde ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışma, veganlıkla ilişkili yeme pratiklerini yalnızca bir beslenme eylemi olarak değil, aynı zamanda kimlik, etik değerler ve mekânla etkileşim üzerinden performatif bir süreç olarak kavramsallaştırmaktadır. Araştırmanın özgün katkısı, literatüre “vegan performatif yeme/yemek” ve beraberinde “performatif yeme/yemek” kavramlarını kazandırmasıdır. Çalışma, en az beş yıldır vegan olan 15 katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Katılımcıların anlatıları, vegan kimliğin yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda etik bir duruş, kültürel bir aidiyet ve mekânla kurulan etkileşim aracılığıyla performatif olarak inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Bulgular, vegan bireylerin turizm deneyimlerinde kısıtlı menü seçenekleri, hayvansal ürün odaklı mutfaklar, güven sorunları ve yanlış bilgilendirme gibi yapısal engellerle karşılaştığını göstermektedir. Bu engeller katılımcıları alternatif stratejiler geliştirmeye yöneltmiştir. Yanında yiyecek taşıma, vegan kamplara ve festivallere katılma, karavan veya kamp gibi alternatif seyahat biçimlerini tercih etme ve dijital vegan topluluklardan destek alma bu stratejiler arasında öne çıkmaktadır. Bu pratikler yalnızca gündelik ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlı kalmamakta; kimliğin, etik değerlerin ve kolektif dayanışmanın görünür hâle geldiği performatif sahneler olarak işlev görmektedir. Çalışmanın bulguları veganlık deneyiminin turizm sektöründeki normatif yapıların sorgulanmasına katkıda bulunduğunu ve daha kapsayıcı bir dönüşüm çağrısı sunduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak vegan yemek/yeme pratikleri, turizmde etik, sürdürülebilirlik ve çeşitlilik ilkeleriyle bütünleşen yeni bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vegan, Performatif Yeme/Yemek, Turizm Sosyolojisi, Gıda Sosyolojisi

*Sorumlu Yazarın E-postası: ozlemyoldas80@gmail.com

Cite as: Yoldaş, Ö. & Aksöz, E.O. (2025). Kimlik, Etik ve Mekân: Vegan Turizmde Yemek/Yeme Pratiklerinin Performatif Boyutu. *Journal of New Tourism Trends*, 6(2), 261-286. <https://doi.org/10.58768/jointtt.1804242>

Identity, Ethics, And Space: The Performative Dimension of Food and Eating Practices in Vegan Tourism

ABSTRACT

This study examines the performative dimension of practices of finding, preparing, and consuming food in the context of vegan tourism. While tourism research has largely focused on local cuisines and traditional tastes, the gastronomic experiences of vegan individuals have been only marginally addressed. In this regard, the study conceptualizes vegan food practices not merely as acts of nourishment but as performative processes shaped through identity, ethical values, and interactions with space. The original contribution of this research lies in introducing the concepts of “vegan performative eating/food” and, more broadly, “performative eating/food” into the literature.

The study is based on semi-structured, in-depth interviews with 15 participants who have been vegan for at least five years. Narratives reveal that vegan identity is constructed not only as an individual choice but also as a performative stance involving ethics, cultural belonging, and spatial interactions. Findings indicate that vegan individuals encounter structural barriers in tourism experiences, such as limited menu options, animal-product-centered cuisines, issues of trust, and misinformation. These challenges compel participants to develop alternative strategies, including carrying their own food, attending vegan camps and festivals, choosing alternative travel modes such as caravanning or camping, and relying on digital vegan communities for support.

Such practices go beyond fulfilling daily needs, functioning instead as performative stages where identity, ethical values, and collective solidarity become visible. The study highlights how vegan experiences contribute to questioning normative structures in the tourism sector and articulate a call for more inclusive transformations. Ultimately, vegan eating/food practices underscore the necessity of a new approach to tourism that integrates ethics, sustainability, and diversity.

Keywords: Veganism, Performative Eating/Food, Tourism Sociology, Sociology of Food

1 Giriş

Tüketim, modern toplumlarda yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, bireylerin kimliklerini, toplumsal statülerini ve aidiyet ilişkilerini inşa ettikleri sosyal bir pratiktir (Bourdieu, 2015, s. 56). Gösterişçi tüketim (conspicuous consumption), bireylerin tüketim eylemlerini yalnızca ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değil, başkaları tarafından fark edilmek, kıskandırmak veya üst sınıflara benzeme arzusuyla gerçekleştirdikleri bir sosyal performans olarak tanımlar (Veblen, 2019, s. 49; Trigg, 2001, s. 102). Bu tür tüketim, ekonomik güç ve statü göstergesinin ötesinde, bireylerin sosyal prestij ve sınıfsal aidiyetlerini yeniden üreten normatif bir işlev de görür (Leibenstein, 1950, s. 184; Sundie et al., 2011, s. 665).

Turizm sosyolojisi açısından gastronomik deneyimler, yalnızca yemek tüketimi değil, mekân ve kültürel bağlam üzerinden sosyal kimlik, aidiyet ve değerlerin sahnelendiği bir alan olarak ele alınmaktadır (Bourdieu, 2015, s. 172; Cohen ve Avieli, 2004). Turistlerin yemek deneyimleri, yerel mutfak, geleneksel tatlar ve toplumsal normlarla etkileşim içinde şekillenir. Gastronomi, bu bağlamda çifte performans sahnesi olarak işlev görür: Lüks restoranlar, gurme turlar veya popüler

destinasyonlardaki pahalı yemekler aracılığıyla gösterişçi tüketim ve statü sergilenirken (Veblen, 2019, s. 75), vegan ve etik tüketim tercihleri ile etik duruş, kimlik ve kolektif aidiyet görünür kılınır (Sundie et al., 2011, s. 672; Trigg, 2001, s. 110; Johnston ve Baumann, 2014; Rigby, 2022).

Vegan tüketim, turizm sosyolojisi perspektifinde normatif ve gösterişçi tüketim kalıplarına alternatif bir pratik olarak ortaya çıkar. Vegan turistler, seyahatlerinde kısıtlı menü seçenekleri, hayvansal ürün odaklı mutfaklar ve yanlış bilgilendirme gibi engellerle karşılaştıklarında, yanlarında yiyecek taşıma, vegan kamplara ve festivallere katılma, karavan veya kamp gibi alternatif seyahat biçimleri ve dijital topluluk desteği gibi stratejiler geliştirirler. Bu pratikler yalnızca bireysel ihtiyaçları karşılamakla kalmaz; aynı zamanda etik değerlerin, kültürel aidiyetin ve kolektif dayanışmanın görünür hâle geldiği performatif sahneler olarak turizm mekânında işlev görür (Sundie et al., 2011, s. 672; Trigg, 2001, s. 110).

Bu çalışma, en az beş yıldır vegan olan 15 katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır ve vegan yemek/yeme pratiklerinin performatif boyutunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın özgün katkısı, literatüre “vegan performatif yeme/yemek” kavramsallaştırmasını kazandırmak ve bu pratiklerin kimlik, etik ve mekânla kurulan ilişkiler bağlamında turizmde nasıl performe edildiğini ortaya koymaktır. Araştırma sorusu şu şekilde belirlenmiştir:

“Vegan yemek/yeme pratikleri, turizm deneyimlerinde kimlik, etik ve mekânla etkileşim bağlamında nasıl performe edilmektedir ve bu pratikler turizmde normatif tüketim yapılarına nasıl meydan okumaktadır?”

2 Kuramsal / Kavramsal Çerçeve

Analiz sürecinde, çalışmada “performatif yeme/yemek” çerçevesi (Yoldaş, 2025, s. 404) temel alınmıştır. Bu çerçeve, yeme eyleminin yalnızca bireysel bir beslenme faaliyeti olmadığını; aynı zamanda kimlik, etik duruş ve mekânsal deneyim perspektifleriyle toplumsal performans alanı oluşturduğunu vurgular. Katılımcıların yemek pratikleri, hem gündelik yaşamda hem de turistik deneyimlerde, toplumsal normları sorgulama ve etik ile politik duruşları görünür kılma işlevi görür. Böylelikle her lokma, kimliğin yeniden üretildiği, toplumsal normların müzakere edildiği ve etik değerlerin performatif olarak sergilendiği bir sahne olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, veganlık pratiklerinin yalnızca bireysel tercihler olmadığını; aynı zamanda kolektif deneyim, etik dayanışma ve toplumsal alternatif örgütlenme biçimlerini de sahnelediğini ortaya koymaktadır.

Kuramsal Perspektifler

1. **Performatiflik ve Kimlik:** Judith Butler’in (1990, 1993) performatiflik kuramı, kimliğin sabit bir öz değil, toplumsal normlarla sürekli olarak yeniden üretilen eylemler aracılığıyla şekillendiğini ortaya koyar. Veganlık bağlamında, bireyler yemek tercihleri ve tüketim davranışlarıyla kendi kimliklerini ifade ederken, aynı zamanda etik ve kültürel normlarla ilişkilerini yeniden inşa etmektedir.
2. **Toplumsal Sahne ve Müzakere:** Erving Goffman (1959), bireylerin sosyal etkileşimlerde kendilerini toplumsal bir sahnede konumlandıklarını ve kimliklerini sürekli olarak müzakere ettiklerini belirtir. Vegan bireyler, hem turizm mekânlarında hem de gündelik yaşamda, yemek eylemleri aracılığıyla toplumsal görünürlüğü ve etik duruşlarını sahnelemektedir.

3. **Turizm ve Mekânsal Performans:** John Urry ve Tim Edensor (1990; 2001), turizm deneyimlerini mekânsal ve toplumsal performans bağlamında inceler. Turistik bağlamda vegan yemek pratikleri, ziyaret edilen mekânlarda alternatif değerlerin ve kültürel kimliklerin performatif olarak sergilendiği sahnelerdir. Bu sahneler, turizm deneyimlerini yalnızca tüketim değil, aynı zamanda sosyal ve etik bir performans alanı hâline getirir.
4. **Veganlık, Etik ve Kimlik:** Johnston ve Baumann (2010) ve Carter (2018), veganlık pratiklerinin toplumsal ayırım, etik duruş ve politik anlamlarla iç içe geçtiğini vurgular. Bu çalışmalar, yemek eyleminin bireylerin kimliklerini hem ifade ettiği hem de yeniden ürettiği bir performans olarak işlev gördüğünü ortaya koyar. Vegan bireyler, alternatif yemek ve seyahat stratejileri aracılığıyla normatif tüketim kalıplarının dışında etik ve kültürel değerleri sahneler.

Bu çalışmada kullanılan metodolojik yaklaşım, vegan yemek/yeme pratiğini yalnızca bireysel bir davranış olarak görmekten öte, toplumsal, politik ve etik anlamların iç içe geçtiği, bedensel ve mekânsal olarak sahnelenen performatif bir eylem olarak analiz etmektedir. Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen veriler, katılımcıların yeme pratiklerini kimlik inşası, etik duruş ve mekânsal deneyim bağlamlarında nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koyar. Bu yaklaşım, vegan bireylerin hem kendi değerleriyle hem de çevresel ve toplumsal sınırlarla sürekli bir müzakere sürecine girdiğini ve yemek eylemini, dikkatin ve sosyal farkındalığın organize edildiği performatif bir sahne olarak kullandıklarını göstermektedir (Sundie et al., 2011, s. 672; Trigg, 2001, s. 110; Davenport ve Beck, 2001, s. 15; Bombaerts ve diğ., 2024, s. 12).

Bu araştırmada yemek ve yeme pratikleri, toplumsal kimlik, aidiyet ve etik duruşun beden ve mekân aracılığıyla sahnelendiği performatif bir eylem olarak ele alınmıştır. Geliştirilen “performatif vegan yeme/yemek” kavramı, yalnızca hayvansal ürünlerin reddi üzerinden tanımlanan bir beslenme biçimini değil; aynı zamanda veganlığın etik, politik ve toplumsal boyutlarının gündelik yaşamda bedensel ve mekânsal olarak sergilendiği bir anlatı pratiğini ifade eder. Performatif vegan yemek/yeme, neyin yenmediğine değil, yeme eyleminin nasıl, nerede, kimlerle ve hangi niyetle gerçekleştiğine odaklanır; böylelikle veganlığın bir yaşam biçimi ve direniş dili olarak ifadesini ortaya koyar.

Bu çerçevede yeme/yemek, kimliğin inşası, politik itirazın görünür kılınması ve toplumsal tahayyülün sahnelenmesi için bir performans alanı hâline gelir. Performatif yeme/yemek, kolektif üretim, hayvansal sömürü karşıtlığı ve sürdürülebilir yaşam pratikleriyle iç içe geçtiğinde, bireysel etik tercihin ötesine geçerek toplumsal dönüşüm potansiyeli taşır. Bu perspektif, yemek eyleminin yalnızca kimliğin pasif bir ifadesi değil, aktif olarak kurulduğu, sorgulandığı ve yeniden yazıldığı bir toplumsal performans olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, performatif yeme/yemek, susturulmuş bedenlerin sahnesi, görünmeyen emeklerin anlatısı ve her sofrada yeniden kurulan bir adalet tahayyülü olarak değerlendirilebilir. Yalnızca neyin yendiği değil, kiminle ve hangi niyetle yendiği, sofrayı bir hafıza mekânına, çatalı bir söz aracına dönüştürerek kimliğin, politikanın ve etik duruşun performatif olarak ifade edilmesini sağlar (Yoldaş, 2025, s. 408). Böylece vegan yeme/yemek pratikleri, normatif turistik tüketim kalıplarına alternatif bir performatif alan oluşturur. Bu alan, etik ve toplumsal değerlerin sahnelendiği bir mekân olarak ilgi ekolojisiyle yan yana dururken; gösterişçi tüketim ve prestij odaklı ilgi ekonomisi ile zaman zaman çatışabilir (Sundie et al., 2011, s. 672; Trigg, 2001, s. 110). Vegan pratikler, dikkatin ve değerlerin organize edildiği bu karmaşık sosyal sahnede, normatif turistik tüketim mantığının dışına çıkarak

alternatif performatif stratejilerin ve etik odaklı dikkat yönetiminin işlediği bir alan sunar (Yoldaş, 2025, s. 405).

3 Metodoloji

Araştırmanın katılımcı grubu, toplam 15 vegan bireyden oluşmaktadır. Bu bireylerden 2’si yüz yüze görüşmeler yoluyla, 13’ü ise çevrim içi platformlar aracılığıyla çalışmaya dâhil edilmiştir. Çevrim içi veri toplama yöntemleri, özellikle marjinal, farklı coğrafyalara dağılmış ya da yoğun programları nedeniyle yüz yüze görüşmeye katılamayan katılımcılara erişimde etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Bryman, 2016, s. 423).

Yüz yüze görüşmeler ortalama 60–75 dakika arasında sürmüştür; bu görüşmeler, araştırmacıya katılımcıların beden dili, mekân kullanımı ve gündelik yaşam pratiklerini doğrudan gözlemleme imkânı sunmuştur. Çevrim içi görüşmeler ise katılımcıların yoğunlukları ve bağlantı koşulları dikkate alınarak ortalama 30–45 dakika sürmüştür.

Veri toplama süreci boyunca katılımcıların mahremiyetine ve anonimlik ilkesine özen gösterilmiştir. Rumuzlar, katılımcıların kendileri tarafından seçilmiş veya araştırmacı tarafından atanan takma isimlerden oluşmaktadır. Bu yöntem hem katılımcıların kimliklerini koruma hem de anlatıların özgünlüğünü muhafaza etme açısından önemlidir. Ayrıca görüşmeler sırasında katılımcıların onayı alınarak ses kayıtları yapılmış ve bu kayıtlar görüşme sonrasında deşifre edilerek analiz edilmiştir.

Bu yöntemsel tercih hem nitel veri derinliği sağlamak hem de farklı sosyo-kültürel bağlamlarda yaşayan vegan bireylerin çeşitliliğini yansıtmaktadır. Böylece çalışma, yalnızca bireysel anlatılara değil, aynı zamanda mekânsal, toplumsal cinsiyetli ve etik-politik pratiklerin çok katmanlı bir şekilde ortaya konmasına olanak tanımıştır. Görüşmeler Ocak 2024 – Eylül 2024 tarihleri arasında yapılmıştır. Katılımcı tablosu, Tablo 1 üzerinde ayrıntılarıyla yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcı Tablosu

Rumuz	Yaş	Cinsiyet	İş	Medeni Durum	Eğitim	Aylık Gelir
Dağ	1989	Non-Binary	Öğrenci/STK Projeleri	Bekâr	Lisans/Yüksek Lisans (Halen)	Sabit gelir yok
Maada	1981	Kadın	STK Çalışanı	Evli	Yüksek Lisans	2K USD
Evcan	1979	Non-Binary	Öğretmen	Bekâr	Lisans	50K
Diloy	1992	Kadın	Şef	Boşanmış	Lisans	35K
Mantar	1985	Kadın	Mimar	Evli	Lisans	45K

Tablo 1: Katılımcı Tablosu (Devamı)

Rumuz	Yaş	Cinsiyet	İş	Medeni Durum	Eğitim	Aylık Gelir
Sığla	1979	Erkek	Memur	Evli	Yüksek Lisans	90K
Köknar	1977	Non-Binary	Akademisyen	Bekâr	Doktora	70K
Çam	1983	Non-Binary	Psikolog	Bekâr	Yüksek Lisans	45K
Sincap	1986	Kadın	Müzişyen/Solist	Bekar	Lisans	50K
Papatya	1980	Kadın ¹	STK	Bekâr	Ön Lisans	40K
Ateş	1991	Erkek	Öğretmen + Müzisyen	Bekâr	Lisans	75K
Karaçam	1980	Kadın	Emekli	Bekâr Anne	Yüksek Lisans	35K
Alice	1984	Kadın	Yazar	Bekâr	Doktora	70K
Birîn	1985	Erkek	Yayınevi Çalışanı/Sahaf	Bekâr	Lisans	21K
Krizantem	1988	Kadın+	Yogi	Evli	Lisans	55K

3.1 Veri Toplama

Tüm katılımcılara yöneltilen temel soru şudur: “Vegan kimliğiniz ile turizm/gastronomi/rekreasyon deneyimleriniz arasındaki ilişkiyi betimler misiniz? Olumlu ve olumsuz deneyimlerinizi aktarır mısınız?”

¹ ‘Kadın+’ ifadesi, Türkiye’de queer/LGBTİ+ hareketi ve toplumsal cinsiyet çalışmaları çerçevesinde, klasik cis-kadın tanımının ötesine geçerek trans, non-binary, interseks ve geleneksel “kadın/dişil” kategorilerinin dışında veya ötesinde kimlik deneyimleri yaşayan bireyleri kapsayıcı biçimde adlandırmak amacıyla kullanılmaktadır (Lambdaistanbul, 2022; unikuir.org, 2022). Bu kullanım, kadınlık ve dişillik kavramlarının biyolojik veya sabit bir öz değil, toplumsal cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve öznel deneyimlerin çoklu biçimlerinden biri olduğunu vurgular (Amnesty International Türkiye, 2022). Dolayısıyla ‘Kadın+’, yalnızca ortak biyolojik veya toplumsal kriterleri paylaşan bireyleri değil; toplumsal normlarla yerleşik kalıpların dışına çıkan, çoğul, akışkan ve heterojen cinsiyet kimliklerini görünür kılan kapsayıcı bir kavramsallaştırmadır (Lambdaistanbul, 2022; Amnesty International Türkiye, 2022).

Bu açık uçlu soru, katılımcıların yalnızca hazır cevaplar vermek yerine, kendi deneyimlerini, kimlik algılarını ve mekânsal etkileşimlerini ayrıntılı şekilde ifade etmelerine imkân tanımıştır. Açık uçlu soruların bu tür çalışmalarda kullanılmasının temel nedeni, katılımcıların anlam dünyalarını sınırlamadan aktarmalarını sağlamasıdır (Patton, 2015, s. 14). Bu yaklaşım, özellikle kimlik, etik değerler ve gündelik pratikler gibi öznel deneyimlerin merkezde olduğu araştırmalarda önemli bir derinlik kazandırır (Kvale ve Brinkmann, 2015, s. 147).

Görüşmelerde kullanılan bu soru, hem turizm deneyiminin performatif boyutunu hem de vegan kimliğin mekânsal, kültürel ve toplumsal cinsiyetli yönlerini ortaya çıkarmak üzere tasarlanmıştır. Katılımcıların deneyimlerini kendi sözcükleriyle aktarmaları, araştırmacının ön kabullerden uzaklaşmasını ve verilerin katılımcıların bakış açısıyla şekillenmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır; temel soru sabit tutulmuş, ancak katılımcıların verdiği yanıtlara göre ek sorular yöneltilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcının gündelik pratikleri ve kimlik deneyimleri gibi karmaşık olguları anlamada esneklik ve derinlik sağlayan nitel yöntemler arasında öne çıkmaktadır (Bryman, 2016, s. 468).

3.2 Demografik Bilgiler

Katılımcı profili, yaş, cinsiyet kimliği, mesleki alan, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir açısından dikkate değer bir çeşitlilik sergilemektedir. Katılımcıların doğum yılları 1977 ile 1992 arasında değişmekte olup, bu durum grubun büyük ölçüde 30'lu ve 40'lı yaşlarındaki bireylerden oluştuğunu göstermektedir.

Cinsiyet kimliği açısından kadın, erkek, non-binary ve kadın+ gibi çeşitli tanımlar yer almakta; bu da toplumsal cinsiyetin ikili olmayan biçimlerini de kapsayan kapsayıcı bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Katılımcıların çoğu lisans ve lisansüstü düzeyde eğitime sahiptir ve akademisyenlik, mimarlık, öğretmenlik, psikoloji, müzik, yazarlık gibi entelektüel üretimle ilişkili mesleklerde yer almaktadır.

Medeni durum dağılımı ağırlıklı olarak bekârlık yönünde seyrederken, evli ve boşanmış bireyler de yer almaktadır. Aylık gelir dağılımı oldukça geniş bir skalaya yayılmakta; sabit geliri olmayan bireylerden, 90.000 TL gibi yüksek (Kasım 2024) gelir grubuna kadar uzanmaktadır. Bu demografik tablo, çalışmaya katılan grubun hem sosyoekonomik hem de kültürel açıdan heterojen bir yapıya sahip olduğunu ve farklı yaşam deneyimlerini yansıtabilecek potansiyele sahip bir örneklem sunduğunu göstermektedir.

3.3 Veri Analizi

Elde edilen veriler, tematik analiz yöntemi çerçevesinde değerlendirilmiştir (Braun ve Clarke, 2006, s. 79). Tematik analiz, nitel verilerin düzenlenmesi, incelenmesi ve anlamlı kalıpların ortaya çıkarılması amacıyla kullanılan sistematik bir yöntemdir. Bu yöntem, verilerin betimsel olarak özetlenmesinin yanı sıra, altında yatan anlam ve sosyal süreçlerin yorumlanmasına da imkân tanır (Braun ve Clarke, 2013, s. 120).

Tematik analiz süreci genellikle altı aşamadan oluşur: verilerin tanımsal olarak okunması, kodların oluşturulması, temaların belirlenmesi, temaların gözden geçirilmesi, temaların tanımlanması ve raporlanması (Braun ve Clarke, 2006). Bu aşamalar, araştırmacının veriyi sistematik biçimde analiz etmesini ve katılımcı anlatılarındaki tekrar eden kalıpları, farklılıkları ve anlamlı kategorileri güvenilir bir şekilde açığa çıkarmasını sağlar.

Bu çalışmada tematik yaklaşım, kuramsal çerçevede belirlenen dört unsur üzerinden şekillendirilmiştir: 1) Judith Butler'in performatiflik kuramı bağlamında kimliğin yemek pratikleriyle nasıl performe edildiği, 2) Erving Goffman'ın toplumsal sahne ve müzakere kavramları doğrultusunda sosyal etkileşimlerde kimliğin nasıl sahnelendiği, 3) John Urry ve Tim Edensor'un turizm ve mekânsal performans perspektifiyle turistik mekânlardaki kimlik pratikleri, 4) Johnston ve Baumann ile Carter'ın etik, politik ve toplumsal ayırım bağlamında veganlık eylemlerinin kimlik üretimindeki rolü (Butler, 1990, 1993; Goffman, 1959; Urry ve Edensor, 1990, 2001; Johnston ve Baumann, 2010; Carter, 2018).

Bu yaklaşım, vegan kimliğin turizm deneyimleriyle ilişkili olarak hem görünürleştiği hem de sürekli yeniden üretildiği sosyal pratikler olarak analiz edilmesini sağlamıştır. Tematik analiz, katılımcıların veganlıkla ilişkili turizm ve gastronomi deneyimlerini sadece anlatılar olarak değil, kimlik, toplumsal cinsiyet ve etik performansın yeniden üretildiği sosyal pratikler olarak değerlendirmek için kullanılmıştır (Nowell vd., 2017; Clarke ve Braun, 2017).

Bu yaklaşım, tematik analiz çerçevesinde elde edilen bulguların, vegan yemek pratiklerinin turizm deneyimleriyle olan etkileşimini performatif ve sosyal bir boyutuyla açıklayabilmesine olanak tanımıştır. Böylece çalışma, vegan kimliğin ve yemek eylemlerinin turistik bağlamda nasıl sahnelendiğini, etik değerlerle nasıl ilişkilendiğini ve sosyal olarak nasıl yeniden üretildiğini bütüncül bir perspektifle ortaya koymaktadır.

3.4 Etik Hususlar

Araştırma, etik kurallara uygun olarak yürütülmüştür. Katılımcılara araştırmanın amacı, veri toplama süreci ve veri kullanımına ilişkin bilgiler verilmiş; gönüllü katılım ve bilgilendirilmiş onam ilkesi sağlanmıştır (Orb, Eisenhauer ve Wynaden, 2001, s. 93). Katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuş ve veriler yalnızca araştırma amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca çevrim içi görüşmelerde gizlilik ve veri güvenliği sağlanmıştır.

Çalışmanın geçerliliğini artırmak için, veriler katılımcılardan doğrudan alınmış ve temalar tekrar gözden geçirilerek kodlama sürecinde iç tutarlılık sağlanmıştır (Lincoln ve Guba, 1985, s. 290). Güvenilirlik, araştırmacının veri toplama ve analiz süreçlerinde şeffaf ve sistematik bir yaklaşım izlemesi ile desteklenmiştir. Ayrıca çevrim içi ve yüz yüze görüşmelerin kombinasyonu, yöntemler arası triangülasyon sağlayarak veri güvenilirliğini artırmıştır (Denzin, 1978, s. 302). Nitel araştırmalarda triangülasyon, farklı veri toplama yöntemleri, araştırmacılar veya teorik perspektiflerin bir arada kullanılmasıyla bulguların doğrulanması ve önyargıların azaltılması amacıyla uygulanan bir stratejidir (Patton, 1999, s. 1192).

5 Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın temel amacı doğrultusunda toplanan nitel veriler çerçevesinde vegan yemek/yeme pratiklerinin turizm deneyimleri üzerindeki performatif, etik ve toplumsal etkileri incelenecektir. Elde edilen bulgular, katılımcıların deneyimlerini yalnızca bireysel tercihler olarak değil; kimlik inşası, etik duruş, toplumsal normların sorgulanması ve mekânsal deneyimler bağlamında sahnelenen performatif yeme/ yemek pratikler olarak anlamlandırmaktadır (Yoldaş, 2025, s.406).

5.1 Performatiflik ve Kimlik (Butler)

5.1.1 Yemek yememeyi seçmek üzerinden kimliğin performansı

“STK işleri için çok seyahat etmek ve konaklamak zorundayım. Bizler için STK sabit menülü oteller seçiyor ve o menülerde benim veganlığıma düşen kısım genellikle etin çıkarıldığı, bol pilav, patates ve az salatadan oluşan tabaklara dönüşüyor. Bazen otel mutfağına girip kendi yemeğimi yapmak, bazen dışarıdan alternatifler bulmaya çalışmak veya marketlerde hazır vegan yemekler aramak zorunda kalıyorum.” (Maada, 1981, STK çalışanı, Kadın)

Katılımcılar hikâyelerinde, vegan kimliklerini yalnızca ne yiyebilecekleriyle değil, ne yememeyi seçtikleriyle de sahnelediklerini vurgulamaktadır. Turistik ortamlar, bu “yemememe” eylemlerinin özellikle görünürleştiği alanlardır: bazı restoranları tercih etmemek, “et çıkarılmış” eksik tabaklarla karşılaşmak ya da mekanın sunulan menüsüne dâhil olmamak gibi pratikler, etik bir sınama ve kimlik beyanı olarak işlev görür. Butler’ın performatiflik kuramı, kimliğin sabit bir özden ziyade toplumsal normlarla yeniden üretilen eylemler aracılığıyla biçimlendiğini ileri sürer (Butler, 1990, s. 25; 1993, s. 12). Bu perspektifle “yememek”, yalnızca pasif bir tavır olmayıp, vegan kimliğin turizm sahnesinde aktif olarak biçimlendiği bir performanstır. Andreatta’nın (2015, s. 485) performatif otobiyografik çalışması, bu tür reddedişlerin yalnızca bireysel bir eylem değil, toplumsal normlara meydan okuma biçimi olduğunu göstermektedir.

Güncel çalışmalar, vegan tüketim davranışlarının performatif doğasını desteklemektedir. Örneğin, Beagan ve arkadaşları (2021) vegan bireylerin yemek seçimlerinin, etik ve çevresel bilinçle iç içe geçmiş bir kimlik performansı olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Heasman ve Wilkins (2022) vegan yemek tercihlerini toplumsal ve kültürel bağlamda görünür kılma stratejileri olarak tartışmakta ve bu tercihlerin normatif tüketim kalıplarına meydan okuma biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla turistik bağlamda “gitmemek” veya “katılmamak” pratikleri, kimlik performansının kritik unsurları olarak değerlendirilebilir.

5.1.2 Tekrarlanan gündelik pratikler ve kimliğin yeniden üretimi

“Ben sürekli çantamda yemek için bir şeyler bulundurmak zorundayım. Bu bana büyük bir sırt çantası taşımayı, çoklu alışveriş yapmayı ve her şeyi önceden planlamayı öğretti. İnsanların asla aç kalmadığı yerlerde aç kalma kaygısı yaşamak... Bir yanıyla bu, sürekli tetikte olmamı gerektiren kaygılı bir yaşam gibi...” (Dağ, 1989, STK çalışanı, Non-Binary)

Vegan kimlik, katılımcıların günlük yaşam ve seyahat deneyimleri boyunca sürekli tekrarlanan pratiklerle yeniden üretilmektedir. Menüde vegan olmayan yemekleri reddetmek, kendi alternatif öğünlerini hazırlamak veya yan ürünler (kuruyemiş, noodle, atıştırılabilir vb.) taşımak, bu kimlik inşasının somut göstergeleridir. Butler’a (1993, s. 95) göre kimlik, eylemler aracılığıyla sürekli yeniden yapılanan bir süreçtir. Greenebaum (2012, s. 134), vegan kimliğin pratikler aracılığıyla sürekli olarak “authentic” olma anlatılarıyla yeniden inşa edildiğini vurgular. Benzer şekilde Giacomani (2023, s. 7), veganların yeme tercihlerini bilinçli ve reflexive bir süreçle yeniden ele aldıklarını ve bu sürecin kimlik pekiştirmede işlev gördüğünü belirtir. Güncel literatürde vegan kimlik üretiminin rutin pratikler üzerinden sürdürüldüğüne dair kanıtlar artmaktadır; örneğin, Storz ve arkadaşları (2022) vegan

bireylerin seyahatlerde rutin ve planlı yemek pratiklerinin kimliklerinin görünürleşmesinde ve etik duruşlarının pekişmesinde kritik rol oynadığını ortaya koymuştur.

5.1.3 Tekrarların kimliği tartışılır ve görünür kılması

“Koşu, yürüyüş gibi iş arkadaşı etkinliklerine, düğüne, hatta cenazeye gitmek bile sorun oluyor. Vegan olduğumu söylediğim anda, çöl ortasında açan bir ay çiçeği gibi odağın merkezine konuluyorum. Ölenin arkasından ağlamak yerine, herkesin bana dönüp sorular sorduğu bir noktada buluverdim kendimi bir keresinde, etli, tereyağlı pilav, ayran ya da pide gibi ikramlardan dolayı... Gerçi helva da tereyağlı. Ya da dağ başında mangal partilerine çağrılmıyor, sosyal alandan usulca soyutlanıveriyorsun.” (Mantar, 1985, Mimar, Kadın)

Bu tekrar eden pratikler, vegan kimliğinin yalnızca bireysel alanda değil, toplumsal sahnelerde de tartışmalı ve görünür hale gelmesine neden olur. Katılımcılar, her turizm, gastronomi veya rekreasyon etkinliğinde ilk karşılaştıkları çatışmanın menü, mekan ve zaman bağlamında ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu durum, veganlığın sürekli olarak sorgulanmasına ve toplumsal olarak müzakere edilmesine yol açar. Edensor (2001, s. 60), turistik mekânların normatif performans platformları yarattığını, ancak bu normlara alternatif performansların da sahnelendiğini belirtir. Urry'nin (1990, s. 45) turizm analizinde, turistik alanlar yalnızca tüketim alanı değil, aynı zamanda kültürel ve etik performansların sahnelendiği mekanlar olarak ele alınır.

Ottenbacher ve Busam (2023), vegan turistlerin çevresel farkındalık eksikliği, menü karışıklıkları ve gastronomi algısına dair sorunlarla sıkça karşılaştıklarını ortaya koyarken; Handayani ve arkadaşları (2025) çevrimiçi aktivizm ve alternatif tüketim stratejilerinin turizm deneyimlerini nasıl yönlendirdiğini vurgular. Güncel olarak de Boer ve arkadaşları (2022), vegan bireylerin toplumsal sahnelerdeki görünürlüğüne, etik ve çevresel farkındalıkla doğrudan ilişkili olduğunu ve kimlik performansını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, vegan bireylerin tekrar eden yemek ve tüketim pratikleri, kimliklerini performatif olarak yeniden üreterek toplumsal normlara meydan okuma ve etik duruşlarını görünür kılma işlevi görür. Böylece her lokma, hem bireysel değerlerin hem de toplumsal normların sahnelendiği bir performans alanı hâline gelir.

Vegan bireylerin yemek yememeyi seçme pratiği, günlük tekrar eden yeme-yememe örüntüleri ve bu tekrarların yarattığı toplumsal görünürlük, kimliğin performatif olarak sahnelendiği dinamik bir süreci ortaya koyar. Butler'ın (1993, s. 95) belirttiği gibi kimlik, sabit bir öz değil; toplumsal normlarla etkileşim içinde sürekli yeniden üretilen eylemler aracılığıyla şekillenir. Bu bağlamda vegan bireyin ne yediği veya yemediği yalnızca bireysel bir seçim değil, etik duruşunu ve kimliğini görünür kılan bir performanstır.

Tekrarlanan gündelik pratikler, katılımcıların vegan kimliklerini hem kendi içlerinde hem de toplumsal sahnelerde sürekli olarak yeniden inşa etmelerini sağlar. Menü seçimleri, alternatif öğün hazırlıkları veya sosyal etkinliklerdeki rol alma deneyimleri, bu performatif sürecin somut göstergeleridir. Böylece her lokma, sahneye çıkma, rol ve konum alma ile diyalog ve etkileşim üzerinden gerçekleşen, toplumsal normlarla müzakere edilen bir kimlik ifadesi hâline gelir. Performatif yeme/yemek, vegan kimliğin turistik ve sosyal mekânlarda görünürleşmesini ve tartışmalı bir performans olarak yeniden üretilmesini sağlayan temel araç olarak işlev görür.

5.2 Toplumsal Sahne ve Müzakere (Goffman)

Sığla (1979, Erkek, Memu): “İster iş gezisi olsun ister aile tatili, normal insanlardan çok daha fazla çaba harcıyoruz. Kafelerde genellikle seçenek olmuyor; sipariş verirken ‘onu çıkar, bunu çıkar’ gibi talimatlar vererek yemek zorunda kalıyorum. Ya da uygulamalardan o şehrin vegan restoranlarını, menülerini ya da hiç bulamazsam vegan ürün satan marketlerini not ediyorum. Hiçbir bilgi bulamadığım yerlerde ise sosyal medyadaki vegan topluluklara danışıyorum. Ama tüm bu çabalar, sürekli herkesin bana baktığını, beni sorguladığını hissetmeme neden oluyor.”

Turistik ortamlar, yemek eylemlerinin yalnızca biyolojik bir ihtiyaç değil, aynı zamanda kimliğin ve etik değerlerin sahnelendiği toplumsal performans alanlarıdır (Goffman, 1959, s. 22). Restoranlar, oteller, festivaller ve turistik etkinlikler, vegan bireylerin etik kimliklerini görünür kıldıkları ön sahnelerdir; özel buluşmalar ve ev içi pratikler ise kimliğin daha serbestçe müzakere edildiği arka sahneleri oluşturur (Goffman, 1959). Bu bağlamda vegan yemek tercihleri, yalnızca tüketim eylemleri değil, aynı zamanda Butler’ın (1993, s. 95) vurguladığı gibi normlara karşı kimliğin tekrarlı performatif yeniden üretimidir.

Edensor (2001, s. 60), turistik mekânların bedensel ve sosyal performanslarla kurulduğunu belirtirken; Urry (1990, s. 45) turizmi görsel ve kültürel bir pratik olarak tanımlar. Vegan bireyler, menü arayışları, garson ve aşçılarla pazarlıkları ya da sosyal medyada vegan mekânları paylaşımları aracılığıyla bu sahnelerde alternatif etik ve kültürel kimliklerini görünür kılarlar (Jezierska, 2024, s. 3; Salonen ve Lepistö, 2022, s. 45). Bu performanslar, mekânla karşılıklı çatışma ve dönüşüm ilişkisi kurar: Mekân normatif düzeniyle vegan kimliği sınırlandırırken, vegan kimlik de mekânın alışkanlıklarını dönüştürmeye zorlar.

Günümüzde vegan turistler için yemek deneyimi, turizm endüstrisinin sunduğu seçeneklerden çok daha fazlasını ifade eder: Eksik menülerle karşılaşmak, sosyal etkinliklerde kendi değerlerini savunmak ve toplumsal görünürlüğü sürekli müzakere etmek, bu performansın bir parçasıdır (Handayani vd., 2025, s. 12; Giacomani, 2023, s. 9). Böylece veganlık, bireysel bir tercih değil; turistik bağlamlarda yeniden üretilen, etik ve politik bir kimlik performansı olarak ortaya çıkar (Johnston ve Baumann, 2010, s. 134; Carter, 2018, s. 88).

5.2.1 Veganların Sosyal Mekânlarda Yeniden Konumlanması

“Burada, yani Büyükkada’da gördüğüm kadarıyla vegan ve vejetaryenler, ekonomik durumu çok iyi olmayan kişilerle aynı beslenme biçimlerini tercih ediyor; ben de öyle yapıyorum. Mekânlar hem pahalı, yani aileler veya gruplar için ciddi bir servet ödemen gerekiyor, hem de alternatif beslenme seçenekleri yok. Geçen gün vegan arkadaşlarım geldi, bir mekâna oturduk. Sahibini tanıyorum, konuşuyoruz, ‘vegan ne yiyebiliriz?’ diye sorduk. Bulamadık. İşletmeci aşçıyı çağırdı, ‘ne yapabilirsiniz?’ dedi. İçeride bir sürü sebze var, ben de izliyorum ne olacak diye. En sonunda aşçı, ‘dondurma var’ dedi. Ben de içimden, ‘bu bir itiraf mı?’ dedim; sütsüz dondurma mı? İçerik algısı yok, bilinç yok, yaratıcılık yok. Ben olsam iki dakikada patlıcan közler, biberli sarımsaklı bir yemek yaparım, bir salata çıkarırım, baharatlı bir patates... Ne bileyim, orası bir restoran...” (Alice, 1984, Kadın, Yazar)

Alice’in deneyimi, veganların turistik mekânlarda sürekli olarak yeniden konumlandığını gösterir. Menüde vegan seçeneklerin bulunmaması, yalnızca pratik bir engel değil; aynı zamanda kimliğin toplumsal görünürlüğünü tartışmalı hâle getiren bir sahneleme sürecidir (Butler, 1993, s. 95). Bu

görünürlük, bireysel eylem olmanın ötesinde, normatif tüketim kalıplarına karşı etik bir performans niteliği taşır (Handayani et al., 2025, s. 8).

Sosyal mekânlarda vegan kimlik yalnızca görünür olmakla kalmaz; aynı zamanda farklı damgalama ve ayrıştırma süreçlerine de maruz kalır (Kuehn, 2019, s. 7). Yüksek ücretli restoranlarda veganlığın “lüks” bir tüketim biçimi olarak konumlanması (Bourdieu, 2015, s. 29), hem sınıfsal bariyerleri hem de gastronomik yaratıcılığın eksikliğini açığa çıkarır (Cohen ve Avieli, 2004, s. 768). Mkono’nun (2019, s. 501) “neo-sömürgeci vegan turizm” analizi de benzer biçimde, küresel ölçekte veganlığın sınırlı ve pahalı seçeneklerle tüketiciye sunulmasının etik turizm ideallerini zayıflatıldığını vurgular.

Diğer yandan, mutfak deneyimlerinin standartlaşması Ritzer’in (2013, s. 139) McDonaldlaşma eleştirisi ile açıklanabilir. Edensor (2000, s. 333), turistik mekânları yalnızca “sahneleyen” değil, aynı zamanda “sınırlandıran” alanlar olarak tanımlar. Vegan turistlerin kendi mutfak ekipmanlarını taşıması, yalnızca bedensel ihtiyaçları karşılamaz; aynı zamanda mekânın sınırlarını aşarak kimliğin özerk ve dirençli biçimde sahnelenmesine imkân verir (Urry, 2002, s. 54; Wearing et al., 2012, s. 35).

5.2.2 Müzakere Süreci: Diyalog ve Etkileşim Üzerinden Kimlik İnşası

“Artık otellere, restoranlara gitmiyorum; onun yerine araç aldım, çadır, uyku tulumu ve kamp mutfağıyla kendi imkânlarımla seyahat ediyorum. Artık kendim gibi beslenen ya da beslenmese de uyum sağlayan insanlarla kamp yapıyorum. Ötekileştirici bakışlardan, hem sinirli hem aç uyumaktan ve etik değerlerimin küçümsenmesinden çok sıkıldım. Vegan olduğum için önüme gelen hiçbir şeye artık güvenmiyorum; sürekli geçirtiliyoruz, ‘hee hee’ deniyor. Geçen mercimek çorbası içmek için bir restorana girdim, dedim ‘et yok mu?’ Bir kaşık aldım, meğer et suyuyla yapılmış. Üstelik bana diyor ki, ‘ya abla, sen et sordun, yoktur.’ Bu aymazlık ve pişkinlikle yüzleşmek istemiyorum. Delirdim; bunun onlara domuz eti yedirmekle eşdeğer olduğunu nasıl anlatacağız, bilmiyorum...” (Karaçam, 1980, Kadın, Emekli)

Karaçam’ın anlatısı, Goffman’ın (1959, s. 35) “rol” kavramıyla okunabilir. Vegan bireyler, restoran ve turistik mekânlarda yalnızca yemek seçimi yapmaz; garsonlarla diyalog kurar, mutfakla pazarlık eder, toplumsal normlara karşı kendi etik rollerini sergiler (Trigg, 2001, s. 102; Sundie et al., 2011, s. 672). Bu süreç, Butler’ın (1990) vurguladığı gibi kimliğin sürekli yeniden üretildiği performatif bir dögüdür.

Karaçam’ın kamp temelli seyahat stratejisi, yalnızca fiziksel bir çözüm değil; aynı zamanda sistematik ötekileştirmeye karşı bir öz savunma performansıdır (Urry, 2003, s. 14; Featherstone, 1991, s. 83). Mercimek çorbası örneğinde görüldüğü gibi, mekânsal deneyim sadece gıda ile değil; etik değerlerin tanınmaması ve toplumsal cinsiyet temelli küçümseme ile de müzakere edilir (Long, 2004, s. 21).

Bu bağlamda, turistik mekânlar yalnızca tüketim alanları değil; kimliğin, etik değerlerin ve toplumsal ilişkilerin sınıldığı etkileşim sahneleridir. Vegan bireylerin deneyimleri, mekânla sürekli bir çatışma ve dönüşüm ilişkisi kurarak turizmi ekonomik bir etkinlikten öte, etik-politik bir kimlik performansı hâline getirir (Cohen, 2004, s. 35).

Vegan bireylerin yemek ve yeme örüntüleri, turistik ve sosyal mekânlarda performatif yeme/yemek olarak işleyen bir süreçtir; bu süreç, sahneye çıkma, rol ve konum alma ile diyalog ve etkileşim boyutları üzerinden kendini gösterir. Goffman’ın (1959, s. 22) belirttiği gibi, sosyal etkileşimlerde bireyler kendilerini “sahneleyen oyuncular” olarak sunar ve çevresindekilerin beklentileri doğrultusunda davranışlarını biçimlendirir. Performatif yemek, bu bağlamda yalnızca biyolojik bir

ihtiyaç değil; aynı zamanda etik duruşların ve kimliklerin toplumsal normlarla sürekli müzakere edildiği bir performans aracıdır.

Turistik mekânlarda vegan bireyler, menü seçimlerinden yemek hazırlığına, sosyal etkileşimlerden grup içi ve toplumsal tartışmalara kadar çeşitli sahnelerde görünürlük kazanır; rollerini ve konumlarını yeniden düzenler ve diyaloglar aracılığıyla kimliklerini sürekli olarak yeniden üretir. Bu çerçevede performatif yeme/yemek, bireylerin hem etik değerlerini ifade etmelerini hem de toplumsal normlarla etkileşim içinde oldukları dinamik bir kimlik alanı yaratmalarını mümkün kılar.

5.3 Turizm ve Mekânsal Performans (Urry ve Edensor)

5.3.1 Mekânla Karşılaşma

Turizm çalışmalarında mekânın deneyimleniş biçimleri, 1990’lardan itibaren farklı kuramsal yaklaşımlar üzerinden tartışılmaya başlanmıştır. John Urry’nin *The Tourist Gaze* (1990, s. 1–12) adlı çalışması, turistik deneyimi yalnızca tüketim pratikleri olarak değil, görsel rejimlerle kurulan ilişkiler üzerinden ele almıştır. Urry, turistin bakışının (*tourist gaze*) mekânı edilgen bir fon olmaktan çıkarak anlam yüklenen bir toplumsal sahneye dönüştürdüğünü ileri sürer.

2000’li yıllarda Tim Edensor’un *Tourism, Performance and the Everyday* (2001, s. 45–60) çalışması, bu bakış merkezli yaklaşımı genişletmiş ve turizmi bedensel, ritüel ve performatif pratikler bütünü olarak kavramsallaştırmıştır. Edensor’a göre mekân yalnızca seyredilen değil, turistin bedeni, gündelik alışkanlıkları ve kültürel pratikleri aracılığıyla yeniden üretilen bir performans alanıdır. Bu yaklaşım, Henri Lefebvre’in (1991, s. 26–33) mekânın toplumsal üretimine ilişkin vurgularıyla kesişir. Lefebvre, mekânı yalnızca fiziksel bir yüzey değil, toplumsal ilişkiler, değerler ve iktidar biçimleri tarafından sürekli yeniden üretilen bir alan olarak tanımlar.

Bunu takip eden dönemde Cresswell (2004, s. 12–18), mekânın “yer” (*place*) olarak, gündelik pratikler ve kültürel normlarla iç içe geçmiş toplumsal bir bağlam olduğunu vurgulamış; Sheller ve Urry (2004, s. 802–805) ise mobilite kuramı üzerinden turizmi, sabit mekân temsillerinden çok hareket, akış ve ilişkiler içinde yeniden kurulan bir süreç olarak ele almıştır. Böylece turistik mekân, edilgen bir fon değil; performatif olarak üretilen ve dönüştürülen dinamik bir sahneye dönüşmüştür.

Bu kuramsal tartışmalar, veganların turizm deneyimlerinde özellikle görünür hale gelmektedir. Vegan bireyler için mekânla karşılaşma, yalnızca yemek bulma veya tüketim süreciyle sınırlı değildir; aynı zamanda mekânın materyal kültürü, dekoratif düzenlemeleri ve sembolik anlatılarıyla kurulan etik ilişkiyi de kapsar. Katılımcıların deneyimleri, mekânın yalnızca seyir ya da tüketim nesnesi değil, aynı zamanda etik ve politik bir sahne olduğunu ortaya koymaktadır.

Örneğin Ateş (1991, Erkek, Öğretmen ve Müzisyen), turistik mekânlarda deri ve hayvansal ürünleri fark ederek mekânı etik bir süzgeçten geçirdiğini belirtmiştir:

“Neyin deri, neyin yapay deri olduğunu çok düşünmemiştim. Mobilyalar, kıyafetler, kemer mesela... Şimdi tek tek bakıyorum. Geçmişten kalanlar duruyor sonuçta... Ama beş yılı geçti, yeni bir şey alırken hep okuyorum. İlla vegan ya da v-label etiketi olmasına gerek yok ama detaylı bakıyorum, her noktada deri veya hayvan ürünü olmaması için...”

Benzer şekilde Çam (1983, Non-Binary, Psikolog), turistik mekânlarda karşılaştığı hayvansal dekoratif unsurları reddederek mekânın kültürel anlatılarını da sorgulamaktadır:

“Çok sevdiğim bazı mekânlara gitmiyorum artık burda, yerelde koyun yününün bu kadar kullanıldığını fark etmemiştim... Özellikle tarihi konaklarda ya da otellerde dekor olarak yün dokuma kumaşlar, minderler, hayvan postları, ayı ya da geyik kafaları... Yerelde sahiplenmediğim en korkunç kültürel şeyler...”

Bu anlatılar, mekânla kurulan ilişkinin yalnızca görsellik veya işlevsellikle sınırlı olmadığını; aynı zamanda etik ve politik tercihler üzerinden performatif biçimde yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu noktada devreye giren “performatif yeme/yemek” kavramsallaştırması, vegan bireylerin kimliklerini yalnızca tüketim tercihlerinde değil; yemek yeme, yememeyi seçme, paylaşma, üretme ve mekânla müzakere etme süreçlerinde sürekli sahnelediklerini vurgular. Butler’ın (1990, s. 25–28) performativite anlayışından ilhamla, veganlık da tekrar eden gündelik pratikler (etik seçimler, yemek hazırlıkları, mekânsal düzenlemeler, reddetme jestleri) aracılığıyla hem kimliği görünür kılar hem de toplumsal normlarla diyalog halinde yeniden üretir.

5.3.2 Yemeğin Dönüştürücü Gücü

Turizm ve kültürel çalışmalar, uzun süre yemeği yalnızca tüketim nesnesi veya gastronomik deneyimin bir unsuru olarak ele almıştır. Ancak 1990’lardan itibaren yemek, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin önemli bir aracı olarak kuramsal tartışmalarda merkezi bir yere taşınmıştır. John Urry’nin *The Tourist Gaze* (1990, s. 1–15) adlı çalışması, turizm deneyimlerinin yalnızca görsellikle değil, tat, koku ve bedenle bütünleşen duysal boyutlarla kurulduğunu vurgular. Bu yaklaşım, yemeği turistik deneyimin edilgen bir eklentisi olmaktan çıkarak mekânın toplumsal ve kültürel olarak dönüştürülmesinde etkin bir unsur hâline getirir.

Tim Edensor’un *Tourism, Performance and the Everyday* (2001, s. 45–62) çalışması ise bu yaklaşımı genişleterek, yemek pratiklerini gündelik ritüeller ve bedensel etkileşimler aracılığıyla sahnelenen performanslar olarak kavramsallaştırır. Böylece yemek, hem turistik hem de gündelik bağlamda mekânın yeniden üretiminde dönüştürücü bir araçtır.

Bell ve Valentine (1997, s. 12–18), yemeğin kültürel kimliklerin oluşumundaki rolünü; Hollows (2003, s. 45–51), yemek pratiklerinin toplumsal cinsiyet ve sağlık normlarını dönüştürücü gücünü vurgular. Probyn (2000, s. 67–73) ise her lokmanın duygulanımsal bir yön taşıdığını ve yemek aracılığıyla kimlik ile aidiyetin yeniden üretildiğini belirtir.

Bu hat, veganlık bağlamında daha radikal bir dönüşüm ortaya çıkarır: Singer (2009, s. 88) hayvan özgürlüğünü etik bir temel olarak konumlandırırken, Twine (2010, s. 112–118) veganlığın politik bir direniş pratiği olduğunu, Freeman (2014, s. 42–49) ise toplumsal normları dönüştürme kapasitesini tartışır. Böylece yemek, yalnızca bireysel tüketim değil; aynı zamanda etik, politik ve kültürel performansın sahnesi hâline gelir. Araştırmada kullanılan “performatif yeme/yemek” kavramsallaştırması, bu dönüşümün somut boyutlarını görünür kılar.

Katılımcı anlatıları, etin insan evriminin zorunlu bir parçası olduğuna dair tartışmaları reddederek, yemek üzerinden kimlik ve etik duruşun performatif biçimde sahnelendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin Sincap (Kadın, 1986, Müzisyen/Solist) deneyimini şöyle aktarmaktadır:

“Uzunca bir dönem eşimle et ve insan evrimi tartışmak durumunda kaldım. Ona göre et yemek evrimsel gerçeklikti, yok dişler ona göre gelişmiş, yok avcılık vs. En son delirtti, dedim ‘git avlan bakalım, o dişlerin kalacak mı,’ aynı böyle... Evrim tartışıp üç harfli marketlerden alışveriş

yapıyoruz; o evrim bitti, bu evrim var şimdi... Etik, sağlık, sürdürülebilir adil kalkınma, kültürel direniş...”

Çam (1983, Non-Binary, Psikolog) aile içinde et tüketiminin sağlıkla özdeşleştirilmesine karşı çıkarak, veganlığın bedensel ve duygusal boyutlarını dile getirir:

“Ailemde et yemezsem ölecekmişim gibi davranışlar vardı; sanki et yemezsem vücudumdaki her şey eksikmiş gibi davranıyorlardı, özellikle B12 ve protein... Hayır, bir de herkes doktor oldu anacım, TV izleye izleye deli gibi sağlık anksiyetesi yaşıyor toplum. Tabagımdan eti çıkardım diye daha çok yemem gerektiğini düşünüyorlardı; beslenmiyorum düşüncesi onlar için bir süre hem kendilerinde hem bende sıkıntı yarattı. Durumun bu olmadığını hep birlikte öğrendik diyebilirim.”

Karaçam (1980, Kadın, Emekli) ise geleneksel tariflerin yeniden yorumlanması yoluyla veganlığın kültürel dönüşüm ve karşı dönüşüm pratiğine işaret eder:

“Bazen burada ilçe ve belde belediyelerinde danışmanlık yapıyorum, Çanakkale’de. Şenliklerde eskiden çiğdemli, nergisli, üzümlü pilavların yapıldığını öğrendim mesela, işte bağ bozumu, hıdrellez... Ve dedim ki, asıl tarifler bunlar; bu pilavlardan yapalım, hem vegan hem geleneksel, ama dinletemedim. Nereden geldi bu etli pilav işi bilmiyorum; ama aslı dururken bu etli pilavın gelenek olması da mesela çok acayip bir şey...”

Bu anlatılar, yemek pratiklerinin yalnızca bireysel tercihler değil, aynı zamanda aile içi ilişkilerin, sağlık söylemlerinin ve kültürel geleneklerin yeniden üretildiği performatif sahneler olduğunu göstermektedir. Butler’ın (1990, 1993) performatiflik kuramıyla birlikte düşünüldüğünde, yemek pratikleri kimliği yalnızca ifade eden değil, onu sürekli yeniden kuran eylemlerdir. Dolayısıyla yemeğin dönüştürücü gücü, vegan kimliği aile, sağlık ve kültürel bağlamlarda yeniden tanımlar; aynı zamanda toplumsal normlarla diyalog ve çatışma halinde sürekli yeniden üreten bir performans olarak açığa çıkar.

5.3.3 Mekânın Etik Sahneye Dönüşümü

Turizm ve kültürel çalışmalar, mekânın yalnızca fiziksel bir alan olmadığını, toplumsal ilişkiler, etik ve kültürel normlar aracılığıyla üretildiğini göstermektedir. Urry (1990, s. 13–15), turistik deneyimi yalnızca tüketim pratikleriyle sınırlı görmez; turistin bakışının mekânı anlam yüklenen bir toplumsal sahneye dönüştürdüğünü savunur. Edensor (2001, s. 45–47) bu bakış merkezli yaklaşımı genişleterek turizmi bedensel ve performatif pratikler bütünü olarak ele alır. Ona göre mekân, yalnızca seyredilen bir alan değil; bedensel hareketler, ritüeller ve kültürel pratikler aracılığıyla yeniden üretilen bir performans alanıdır. Lefebvre (1991, s. 26–29), mekânın toplumsal ilişkiler ve değerler üzerinden sürekli yeniden üretildiğini ileri sürerken, Cresswell (2004, s. 77–79) mekânı gündelik pratiklerle şekillenen “yer” olarak tanımlar. Sheller ve Urry (2004, s. 18–22) ise mobilite ve hareket üzerinden mekânı dinamik bir süreç olarak ele alır.

Bu kuramsal çerçeve, vegan bireylerin turizm deneyimlerinde somutlaşmaktadır. Katılımcılar yalnızca yemek seçenekleri üzerinden değil; mekânın materyal kültürü, dekoratif öğeleri ve hizmet pratiği üzerinden de etik bir performans sergilerler. “Performatif yemek/yeme” kavramsallaştırması bu noktada devreye girer; vegan bireyler, kimliklerini yemek seçimi, yemek hazırlığı ve mekânla etkileşim süreçlerinde sahneler. Butler’ın (1990) performativite anlayışı doğrultusunda, yemek eylemi tekrar eden pratiklerle kimliği, etik duruşu ve toplumsal aidiyetleri görünür kılar.

Katılımcı deneyimleri bu durumu açıkça göstermektedir: Evcan (1979, Non-Binary, Öğretmen), Adana'daki bir turistik mekânda vegan yemek siparişi verirken yaşadığı zorlukları ve tehdit-ısrar kombinasyonunu aktarır:

"...Sabaha kalmam bak, açarlar sana davayı; ölürsem, zerre et, et suyu ya da ne bileyim ne sipariş veriyorsam, tereyağı falan yok değil mi diye hem ısrar hem tehdit ediyorum Adana'da... Çünkü burada zerre anlatamıyorsun insanlara vegan olduğunu; en kolayı alerji gibi bir hastalık uydurmak ve tehditle karışık sıkıştırmak oluyor, ama yine de onların ettiği yeminlere güvenmek zorunda kalıyorsun finalde..."

Bîrin (1985, Erkek, Sahaf) kitap fuarları ve yoğun şehirlerde vegan yemek bulmanın maliyetli ve zor olmasına rağmen, pratik çözümlerle deneyimi yönetebildiğini belirtir:

"Kitap fuarlarında çok zorlanıyorum, özellikle büyük şehirlerde... Mantık olarak vegan yemeklerin etli yemeklerden daha uygun fiyatlı olması gerekir malzeme maliyeti açısından ama tam tersi... Kitap zaten çok kazanan bir şey değil, fuarda etraf yoğun, iki dakikada ekmek arası bir şeyler yemek istiyorsun ama inanılmaz pahalı... Hırbolar bulmuşlar yollarını. Sırt çantasında yemekle yaşıyorum; bu yüzden nereye gitsem çerez, fasulye salatası gibi pratik şeyler... Bazı illerde kola ama mesela Gaziantep'te sokakta nohut dürüm diye bir şeyleri var, şahane ve çok uygun. Doğu ve özellikle Güneydoğu'da aç kalmıyorsun. Eğer çok sekte biri değilsen ki ben değilim, yani et yapıyorlar diye lokantaya girmem gibi bir tavrın yoksa, mezelerle doyarsın. Mesela sadece ortaya gelenlerden istiyorum dersin, ya da arkadaşın sipariş verir ben de bir porsiyon dolma isterim. Ortaya şakşuka, ezme, salata, turşu, etsiz çiğköfte gibi şeyler donatıyorlar. Güneydoğuda hiç endişe duymadım aç kahrım diye..."

Köknar (1977, Non-Binary, Akademisyen) sipariş sürecinde yaşanan detaylı kontrol ve restoran çalışanlarının farkındalığının eksikliğini anlatır:

"Bazen sipariş vermek için yarım saat konuşmak gerekiyor, çok yorucu... Hadi et kolay, da et suyu, süt, yumurta, bunların esansları, kontamine olup olmadığı... Suratına boş boş bakan aşçı yardımcısı, aşçı, şef... En pahalı, marka, janjanlı mekânlara gitsen de, esnaf lokantasına gitsen de durum aynı... Görüyorsun işte Bolu'nun en bilinen, en meşhur ve pahalı yeri..."

Papatya (45, Kadın+, STK Çalışanı) siparişlerin doğruluğu konusunda sürekli endişe yaşadığını ve yoğun günlerde tamamen gıda sektörünün insafına kaldığını aktarır:

"...Çok olmuştur gelen siparişi çöpe attığım ya da sokak kedilerine verdiğim. Bizi neyin et, neyin vegan et olduğunu; neyin tereyağı, neyin zeytinyağı, neyin yumurtalı falan anlamayacak geri zekâlılar yerine koymalarına deli oluyorum. Gerçek vegan mekânlar hep Kadıköy'e toplandı. Onun dışında telefonla veya uygulamalar aracılığı ile sipariş verdiğimde hep 'acaba ne gelecek' endişesi yaşıyorum. Özellikle yoğun çalışma günlerinde ya birinin benim için yemek yapıp getirmesi gerekiyor ya da kapitalizmin en çirkin yüzü, gıda sektörünün insafına kalıyorum..."

Bu anlatılar, mekânın yalnızca fiziksel bir alan olmadığını; aynı zamanda etik, politik ve toplumsal performansların sahnelendiği bir sahne olduğunu göstermektedir. Vegan bireyler, mekânla etkileşimlerinde yalnızca yemek yemeyi değil; kimliklerini, etik duruşlarını ve toplumsal aidiyetlerini performatif olarak yeniden üretirler. Bu bağlamda turistik mekân, vegan bireyler için hem fiziksel hem de etik olarak dönüştürülen bir sahneye dönüşmektedir.

5.4 Veganlık, Etik ve Kimlik (Johnston, Baumann, Carter)

5.4.1 Veganlık: Etik Performans

Katılımcı deneyimleri, vegan etik performansının turizm bağlamında somutlaştığını göstermektedir. Veganlık yalnızca bireysel beslenme tercihi değil, sürekli tekrarlanan bir etik ve politik duruş olarak ortaya çıkar (Johnston ve Baumann, 2010; Carter, 2017). Turistik deneyimler, bu performansın görünür hâle geldiği alanlar olarak öne çıkar; bireyler, yemek seçimlerinin ötesinde hayvan hakları, çevresel sorumluluk ve kültürel normlarla ilişkili etik kararları da sahnelerler.

Krizantem (1988, Kadın+, Yogi), yaz dönemlerinde küçük kasabalara seyahat ederken karşılaştığı çevresel ve etik sorunları şöyle ifade etmektedir:

“Şunu çok merak ediyorum mesela, yaz için gittiğimiz kasabaların normal nüfusu çok küçük ya normalde, üç yüz beşyüz gibi; ama yazları oradaki otellerden belki bilmiyorum bir tanesinin nüfusu git-gel o kadar oluyor. Bu korkunç bir hayvan katliamı demek, farkında mıyız? Çevre kirliliği, atık, su kaynaklarının tükenmesi, gürültü kirliliği, doğal yaşamın bozulması ve yoğun hayvan üretimi... Normal yaşamda olan etik sorunu bir katliama dönüşüyor mu?”

Bu anlatı, vegan bireylerin turizm deneyimlerinde etik kaygılarının yalnızca bireysel beslenme seçimleriyle sınırlı kalmadığını; toplu tüketim, hayvan hakları, ekolojik etkiler ve yerel ekosistemlerin korunmasıyla ilgili daha geniş bir sorumluluk perspektifine dönüştüğünü göstermektedir (Singer, 2009; Freeman, 2014). Böylece veganlık, mekânla ve turistik faaliyetlerle kurulan ilişkide performatif bir etik duruş olarak sahnelenir.

Sincap (1986, Kadın, Müzisyen/Solist) ise turistik bağlamda etik performansın kapsamını genişletir:

“Konserler nedeniyle çok ülke, çok otel, tur, etkinlik, rekreasyon faaliyeti vs. Yunus, aslan gibi hayvan şovları, at, deve gibi hayvanların kullanıldığı geziler... İşte hayvanat bahçeli oteller, güya ekolojik olan ama kafesli hayvan istismarı yapan yerler, av etkinlikleri... İnsana vegan olduğunda bunların varlığını çok daha iyi görüyorsun; hayvanların gözlerindeki üzüntüyü de... Görmedim ama Vietnam’da içinde hayvanların seks işçisi olarak çalıştırıldığı yerlerin olduğunu bile duydum!”

Bu anlatı, vegan bireylerin turizm deneyimlerinde etik farkındalıklarının sadece bireysel tüketimle sınırlı kalmayıp, toplu rekreasyon faaliyetleri ve hayvan kullanımına dair küresel ölçekte gözlemlerle de genişlediğini göstermektedir (Freeman, 2014; Twine, 2010). Böylece veganlık, turistik bağlamda performatif bir etik duruş olarak sahnelenmekte ve hayvan hakları ile çevresel sorumlulukları görünür kılmaktadır.

Sonuç olarak, veganlık turizm bağlamında normatif tüketim kalıplarına alternatif bir performans sunar. Katılımcıların anlatıları, hem yemek seçimleri hem de seyahat sırasında karşılaşılan hayvan kullanımı, çevresel etkiler ve kültürel uygulamalar üzerinden etik bir farkındalık geliştirdiklerini göstermektedir. Bu farkındalık, turistik mekân ve deneyimlerle kurulan ilişkileri dönüştürür; veganlık, hem bireysel etik duruşun hem de toplumsal sorumlulukların performatif olarak görünür hâle geldiği bir pratik olarak konumlanır (Johnston ve Baumann, 2010; Carter, 2017; Freeman, 2014).

5.4.2 Gezginin Duyarlılığı

Turizm literatüründe, gezginin duyarlılığı yalnızca mekânı gözlemleyen bir özne olarak değil, ziyaret edilen yer, topluluklar ve kültürel bağlamlarla etik, ekolojik ve sosyal ilişkiler kuran bir aktör olarak ele alınmaktadır (Urry, 1990, s. 8–12; Edensor, 2001, s. 45–49). John Urry'nin (1990) "tourist gaze" yaklaşımı, gezginin deneyimlerine anlam yüklediğini ve mekân ile kültürel objelerle kurduğu etkileşimi vurgularken; Edensor (2001), turizmi bedensel ve performatif bir süreç olarak ele alarak gezginin seçimlerinin ve eylemlerinin mekânın toplumsal ve kültürel üretiminde doğrudan rol oynadığını gösterir.

Vegan ve etik odaklı gezginler, bu çerçevede yalnızca yemek seçimleriyle sınırlı kalmayan bir farkındalık geliştirmektedir. Hayvan hakları, çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal sorumluluk gibi alanlar, gezginin duyarlılığının temel boyutlarını oluşturur (Singer, 2009, s. 21–23; Freeman, 2014, s. 56–59). Johnston ve Baumann (2010, s. 302–308) ile Carter (2017, s. 5–7), vegan bireylerin turizm bağlamında yalnızca kendi tüketimlerini değil, ziyaret ettikleri mekân ve etkinliklerin etik boyutlarını da gözlemleyip değerlendirdiklerini vurgular. Twine (2010, s. 12–15) ise bu duyarlılığı, gezginin etik performansının sahnelenmesi bağlamında tartışır; vegan bireyler hem bireysel etik pratiklerini hem de mekânsal ve kültürel etkileşimlerini bilinçli biçimde yönlendirir.

Katılımcı anlatıları, literatürde vurgulanan duyarlılık kavramını somutlaştırmaktadır. Örneğin, Sedir (1987, Erkek, Doktor) gezgin deneyimini çevresel sorumluluk bağlamında ifade eder:

"Kamp atmayı çok sevmekle birlikte, kendimi özellikle son beş yıldır dağ temizleyicisi gibi hissediyorum. En az yarın günümü gittiğim yerin özellikle oraları/yerelleri tarafında kirletilmiş yerlerini temizlerken buluyorum. Poşetlerce ama hocam, inanamazsınız..."

Bu anlatı, gezginin çevresel duyarlılığının performatif boyutunu ortaya koyar; yalnızca gözlemci değil, mekân üzerinde doğrudan etik bir etki yaratan aktif bir özne olduğunu gösterir.

Benzer biçimde, Papatya (1980, Kadın+, STK) gezgin duyarlılığını toplumsal ve kültürel etkileşimler üzerinden ifade eder:

"Kendimi yerelin akışına bırakmayı seviyorum... Onlarla günlük işler yapmak, sohbet etmek, farklılıklarımızı keşfetmek ama farklılıklarımızla yeniden bir benlik oluşturmak, özellikle doğayı öğrenmek. Yaşlı yerel kadınlardan her zaman bana kendimi güçlü hissettiriyor."

Papatya'nın anlatısı, gezginin duyarlılığının yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel boyutlarını ortaya koyar. Katılımcı, yerel halkla etkileşim, öğrenme ve benlik inşası süreçlerinde duyarlılığını performatif bir şekilde gösterir.

Bu anlatılar, Cohen'in (1972, s. 170–175) alternatif gezgin modeli, Plog'un (1974, s. 57–58) yenilik ve risk odaklı psikografik yaklaşımı ve Iso-Ahola'nın (1982, s. 45–46) kaçış ve sosyal bağlanma motivasyonlarıyla ilişkilendirildiğinde, vegan gezginin turistik mekânları yalnızca tüketim alanı olarak değil, etik ve çevresel sorumluluk alanı olarak deneyimlediğini göstermektedir. Bu tür duyarlılık, turistik pratikleri performatif bir etik ve çevresel farkındalık çerçevesinde şekillendirir.

Probyn (2000, s. 88–92) ve Johnston ve Baumann (2010, s. 305–307), gezginin duyarlılığının duygulanımsal ve toplumsal boyutlarını ele alır; deneyimlenen mekân, ziyaretçinin kimlik, aidiyet ve etik değerleriyle etkileşime girer. Bu bağlamda, vegan gezginler için turizm deneyimi yalnızca seyahat ve tüketim pratikleri değil; aynı zamanda etik, kültürel ve ekolojik farkındalığın sahnelendiği bir performans alanıdır.

Sonuç olarak, vegan gezginlerin duyarlılığı klasik gezgin deneyimlerini yeniden tanımlar. Turistik pratikler, etik performansın görünür hâle geldiği alanlar olarak konumlanır; gezgin, mekânla ve topluluklarla kurduğu ilişkilerde sorumluluk, etik ve çevresel farkındalık boyutlarını ön plana çıkarır (Freeman, 2014, s. 57–59; Twine, 2010, s. 14–15; Carter, 2017, s. 5–7).

5.4.3 Normlara Karşı Turizm

Normlara karşı turizm, klasik kitlesel turizm kalıplarına alternatif olarak ortaya çıkan, etik, politik ve kültürel motivasyonlarla hareket eden gezginlerin deneyimlerini inceleyen bir yaklaşımdır. Bu perspektif, turizmin yalnızca tüketim ve eğlence amacıyla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda normatif sosyal, kültürel ve ekonomik düzenlere karşı eleştirel bir alan sunduğunu vurgular (Cohen, 1972, s. 172–178; MacCannell, 1976, s. 24–28).

Gösterişçi turizm tüketimi (conspicuous consumption), gezginlerin deneyimlerini yalnızca ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değil, başkaları tarafından fark edilmek, sosyal prestij göstermek veya statü simgesi olarak gerçekleştirdikleri bir performans olarak tanımlar (Veblen, 2019, s. 49; Trigg, 2001, s. 102). Bu tür pratikler, ekonomik ve sosyal statü göstergesinin ötesinde, etik, çevresel ve toplumsal sorumlulukları göz ardı eden normatif bir işlev görür (Leibenstein, 1950, s. 184; Sundie et al., 2011, s. 665).

Johnston ve Baumann (2010, s. 304) vegan gezginleri, yalnızca bireysel beslenme tercihlerine odaklanmayan, sürekli tekrar eden bir etik ve politik duruş sergileyen bireyler olarak tanımlar. Carter (2017, s. 6) ise vegan ve etik gezginlerin turistik mekânları bir tüketim alanı olarak değil, etik performans ve toplumsal sorumluluk sahnesi olarak deneyimlediklerini vurgular. Bu yaklaşım, normlara karşı turizmin temel özünü oluşturur: gezgin, klasik turizm kalıplarını reddederek etik, çevresel ve kültürel değerleri ön plana çıkarır.

Katılımcı anlatıları, normlara karşı turizmin somutlaşmış örneklerini sunar. Çam (1983, Non-Binary, Psikolog), turizmde gözlemlediği normatif tüketim ve sömürü pratiklerini şöyle tanımlar:

“Kadınların ve erkeklerin bedenlerinin, tabakların, tabakların içindeki temeklerin, özellikle etlerin, gösterişin, dünyayı düşünmeden, yarın yokmuşçasına tüketimin sergilendiği o turizm bence sömürmek ve öldürmek üzerine kurulu... Yani günü, zamanı, hayvanı, doğayı, bedeni öldürmek, sömürmek ve yani bunları yağarken de ahlaksız olmayı meşru kılmak gibi anlatabiliyor muyum?”

Bu anlatı, klasik turizmin normatif tüketim, sömürü ve etik sorumsuzluk üzerine kurulduğunu gösterir. Çam’ın vurguladığı “yarın yokmuşçasına tüketim” ve “sömürmek ve öldürmek” ifadeleri, turistik davranışların yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda etik ve çevresel boyutlarının da ihlal edildiğini ortaya koyar. Ayrıca, vegan gezginlerin bu tür deneyimleri eleştirel bir bakışla değerlendirmesi, turizmde etik farkındalığın bilinçli bir performans olarak sahnelendiğini gösterir (Johnston ve Baumann, 2010, s. 306–307).

Benzer biçimde, Diloy (1992, Kadın, Şef) turizmin hem insan hem hayvan hem de çevre boyutunda bir tahribat alanı olduğunu ifade eder:

“Sürekli sektörün içinde hatta her alanında olduğum için turizm benim için tam bir katliam... Sadece hayvan bedenleri ya da yemek için söylemiyorum... İnsanların tüketik değerlerini, duygu ve duyularını

evlerinde bırakıp geldikleri bir ortam gibi... Turizmin olması gereken hâli buymuşcasına, normali buymuşcasına yaşıyorlar...”

Diloy’un ifadesi, normlara karşı turizmin toplumsal ve psikolojik boyutunu ortaya koyar. Gezgincilerin, turizm faaliyetleri sırasında insan değerlerinin ve duygularının nasıl göz ardı edildiğini gözlemlemesi, turizmi etik ve toplumsal sorumluluk bağlamında yeniden değerlendirme ihtiyacını ortaya koyar. Bu durum, normlara karşı turizmin sadece çevresel değil, insan ve kültür merkezli bir etik farkındalık alanı olarak da işlev gördüğünü gösterir.

Her iki anlatı da gösterişçi turizm ve normatif tüketimin eleştirisini desteklerken, vegan gezginlerin davranışlarını etik performans, toplumsal sorumluluk ve çevresel farkındalık ekseninde anlamlandırmayı mümkün kılar (Twine, 2010, s. 12–15; Freeman, 2014, s. 57–59). Bu bağlamda, vegan gezginler turistik mekânları sadece deneyim veya eğlence alanı olarak değil; aynı zamanda değer ve etik pratiğin sahnelendiği bir performans alanı olarak konumlandırır (Carter, 2017, s. 5–7). Sonuç olarak, normlara karşı turizm, klasik turizm kalıplarına direnç gösteren ve etik, çevresel ve toplumsal farkındalığı merkeze alan bir yaklaşım olarak tanımlanabilir. Katılımcı anlatıları, turistik deneyimin yalnızca tüketim ve eğlence amaçlı olmadığını; aynı zamanda etik performans, çevresel sorumluluk ve toplumsal değerleri görünür kıldığı bir alan olduğunu göstermektedir (Johnston ve Baumann, 2010, s. 304–307; Carter, 2017, s. 5–7; Freeman, 2014, s. 57–59; Twine, 2010, s. 12–15).

6 Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, veganlıkla ilişkili yeme pratiklerini; kimlik, etik değerler ve mekânla kurulan ilişkiler üzerinden şekillenen performatif bir süreç olarak ele almıştır. Judith Butler’ın (1990) performativite kuramı, kimliğin tekrar eden eylemler yoluyla üretildiğini savunurken; vegan katılımcıların yeme pratikleri de tam olarak bu tekrar eden etik-politik performanslar aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Görüşmeciler, yemek seçimlerinin hem toplumsal normlarla hem de mekânsal bağlamla sürekli müzakere edildiğini açıkça göstermiştir.

Araştırmanın en önemli katkısı, literatüre “vegan performatif yeme/yemek”(Yoldaş, 2025) ve daha genel bir çerçevede “performatif yeme/yemek” kavramlarını kazandırmasıdır. Yemek eyleminin kimlik inşasında oynadığı role odaklanan Counihan ve Kaplan’ın (1998) çalışmaları ile etik ve politik tüketimi tartışan Johnston ve Goodman (2015) bulguları, veganlığın yalnızca bir tüketim biçimi değil, aynı zamanda toplumsal bir konumlanış olduğunu göstermektedir. Görüşme verileri de katılımcıların neyi yedikleri kadar neyi reddettiklerini de kimliksel bir ifade aracı olarak konumlandığını ortaya koymuştur.

Performatiflik ve kimlik boyutuna ilişkin bulgular, vegan bireylerin yeme pratiklerini fizyolojik ya da turistik gereksinimlerin ötesinde, etik tutumları, toplumsal normlar ve sosyal beklentilerle sürekli müzakere ederek gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bu noktada vurgulanması gereken, vegan yeme pratiklerinin performatifliğinin cinsiyet performativitesinden kavramsal olarak ayrı bir süreç olduğudur. Butler’ın (1990) tanımladığı cinsiyet performativitesi, toplumsal cinsiyetin tekrar eden eylemlerle üretildiğini açıklarken; bu çalışmanın bulguları vegan yeme pratiklerinin etik-politik bir seçimi görünür kılan ayrı bir performatif alan olduğunu ortaya koymaktadır. Görüşmecilerin ifadeleri, veganlığın kadın+, erkek ve non-binary katılımcıların her biri için farklı anlamlar taşıdığını, ancak tüm grupların yeme pratikleri aracılığıyla kendi etik konumlarını toplumsal sahnede görünür kıldığını göstermiştir. Bu nedenle vegan performativite, cinsiyet kimliği performansıyla kesişebilen fakat onun yerine geçmeyen, bağımsız bir kimlik-ifade süreci olarak değerlendirilmelidir.

Turizm ve mekânsal performans boyutu, vegan bireylerin kimlik ifadelerinin ziyaret ettikleri mekânlara bağlı olarak nasıl farklılaştığını ortaya koymaktadır. Lefebvre'nin (1991) mekânın toplumsal üretimine ilişkin yaklaşımı, mekânın yalnızca fiziksel bir varlık olmadığını; sosyal ilişkilerin, güç dinamiklerinin ve kültürel pratiklerin üretildiği bir alan olduğunu vurgular. Benzer biçimde Urry'nin (2002) "turist bakışı" kavramı, bireylerin turistik mekânlarda hem gözleyen hem de gözlenen konumlarda bulunduğunu gösterir. Görüşmeci deneyimleri, vegan bireylerin restoranlar, festivaller ve kafeler gibi turistik mekânlarda etik konumlarını hem ifade etmek hem de müzakere etmek zorunda kaldıklarını, dolayısıyla bu alanların birer kimlik performans sahnesine dönüştüğünü göstermektedir. Bu bağlamda mekân, vegan bireylerin kimliklerini yeniden kurdukları ve görünür kıldıkları bir sosyal etkileşim yüzeyi hâline gelmektedir.

Bu bulgular, veganlık olgusunun yalnızca etik bir duruş değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve mekânsal bağlamlarda müzakere edilen, yeniden düzenlenen ve kimi zaman mücadeleyle şekillenen çok boyutlu bir performatif süreç olduğunu göstermektedir. Long'un (2004) yemek pratiklerinin toplumsal anlam üretimindeki rolüne ilişkin değerlendirmeleri ve Heldke'nin (2012) gastronomi ile kimlik arasındaki ilişkileri ele alan yaklaşımı, veganlığın bireysel bir yemek tercihinin ötesinde, sürekli olarak yeniden inşa edilen bir sosyal performans olduğunu desteklemektedir. Görüşme verilerinde katılımcıların mekânı yalnızca bir tüketim alanı olarak değil, etik-politik bir varoluş, direnç ve görünürlük alanı olarak deneyimlemesi, vegan performativitenin mekânsal boyutunu daha da belirgin hâle getirmektedir. Bu durum, vegan bireylerin turistik ve gündelik mekânlarda etik değerlerini ifade ederken aynı zamanda toplumsal normlarla müzakere ettiklerini, kimi zaman bu normlara karşı direndiklerini ve sosyal ilişkilerini yeniden kurduklarını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, "vegan performatif yeme/yemek" kavramı, yeme eylemini bireysel tüketim davranışının ötesine taşıyarak, bireyin etik, politik ve kültürel konumlanışlarını görünür kılan çok katmanlı bir performans olarak değerlendirmeyi mümkün kılar. Bu kavramsallaştırma yalnızca veganlık çalışmalarına değil; gastronomi, turizm sosyolojisi, kültürel çalışmalar ve toplumsal cinsiyet araştırmalarına da yeni analitik açılımlar sunmaktadır. Probyn'in (2008) feminist gıda çalışmaları ve Singer ve Mason'ın (2006) etik tüketim tartışmalarıyla birlikte düşünüldüğünde veganlık, sosyal ilişkileri, mekânsal pratikleri ve turistik deneyimleri dönüştüren etik-politik bir yaşam biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, bulgular vegan performativitesinin turizm alanıyla her zaman uyumlu ilerlemediğini; aksine, turizmin ticarileştirici ve metalaştırıcı yapısı ile veganlığın etik, politik ve sürdürülebilirlik odaklı duruşu arasında belirgin gerilimler bulunduğunu göstermektedir. Katılımcıların deneyimleri, turistik mekânlarda vegan seçeneklerin yetersizliği, menülerde etik şeffaflığın olmaması, "veganlığı pazarlayan ancak etik ilkelere uymayan" işletmelerin yarattığı çelişkiler, mekânsal erişim sorunları ve kültürel yanlış temsil gibi durumların vegan performativitesini zaman zaman sınıdığını ortaya koymuştur. Bu çalışma, veganlığın gündelik yaşamda nasıl somutlaştığını göstermenin yanı sıra, turistik alanlarda etik duruşun çoğu zaman mücadele, müzakere ve direnç gerektirdiğini de güçlü biçimde ortaya koymaktadır.

7 Öneriler

Bu çalışmanın bulguları ışığında, veganlık, performatif yeme pratikleri ve mekânsal deneyimlerin eğitim kurumları, gastronomi sektörü ve politika yapıcılar üzerindeki etkileri dikkate alınarak, bu alanlara yönelik kapsamlı ve uygulamaya dönük öneriler geliştirilmiştir.

7.1 Aşçılık Liseleri İçin Öneriler

- Temel vegan mutfak teknikleri müfredata dahil edilmelidir. Hayvansal olmayan protein kaynakları, ürün ikameleri, bitkisel pişirme teknikleri ve sürdürülebilir besin hazırlama pratikleri aşçılık eğitiminin erken aşamalarında verilmelidir.
- Etik ve sürdürülebilirlik temelli bir “gıda okuryazarlığı” dersi eklenmelidir. Öğrencilere yalnızca teknik beceri değil, gezegen sağlığı, hayvan refahı ve etik tüketim konularında farkındalık kazandırılmalıdır.
- Okul mutfaklarında vegan üretim alanları veya ayrı hazırlık istasyonları oluşturulmalıdır. Bu uygulama hem bulaşma riskini azaltır, hem de öğrencilere profesyonel mutfak pratiği kazandırır.
- Sektörle işbirliği güçlendirilmelidir. Vegan restoranlar ve üreticilerle yapılacak atölyeler, öğrencilere erken yaşta alternatif gastronomi pratikleriyle tanışma imkânı sunar.

7.2 Meslek Yüksekokulu Aşçılık Programları İçin Öneriler

- Vegan mutfak seçmeli değil zorunlu ders kapsamına alınmalıdır. Böylece öğrenciler profesyonel hayata daha donanımlı hazırlanır.
- Uygulamalı laboratuvar derslerinde vegan menü tasarımı ve reçete geliştirme modülleri yer almalıdır.
- Staj uygulamalarında vegan dostu işletmelerle protokoller yapılmalıdır. Böylece öğrenciler turizm sektöründeki güncel eğilimleri doğrudan deneyimleyebilir.
- Araştırma dersleri kapsamında vegan turizm, etik gastronomi ve sürdürülebilir gıda sistemleri üzerine saha çalışmaları teşvik edilmelidir.
- Mekânsal farkındalık eğitimi eklenmelidir. Vegan bireylerin mekân deneyimlerini anlamaya yönelik analizler, öğrencilerin ilerideki mesleki pratiklerini güçlendirecektir.

7.3 Gastronomi ve Turizm Lisans Programları İçin Öneriler

- Veganlık, toplumsal cinsiyet, etik tüketim ve turizm ilişkisini ele alan disiplinlerarası dersler programlara eklenmelidir.
- Turizm planlaması ve gastronomi yönetimi dersleri, vegan turist deneyimlerini kapsayacak şekilde güncellenmelidir.
- Gastronomik destinasyon yönetimi kapsamında vegan odaklı turizm ürünleri tasarlanmalıdır. Bu; festival programlaması, restoran menüleri ve yerel üretici işbirliklerini içerebilir.
- Sektör odaklı araştırma merkezleri, vegan performatif yeme pratiklerini inceleyen akademik projelere yer vermelidir.
- Öğrencilerin vegan gastronomi festivallerine katılımı desteklenmeli, bu etkinlikler uygulamalı öğrenme alanı olarak değerlendirilmelidir.

7.4 Gastronomi ve Turizm Sektörü İçin Öneriler

- Vegan menülerin ana yemek kategorilerine entegre edilmesi, kapsayıcı ve erişilebilir gastronomi deneyimlerini artıracaktır.
- Mekânsal tasarım ve hizmet sunumu, vegan bireylerin performatif kimlik ifadelerine uygun, şeffaf, etik ve açık bir biçimde planlanmalıdır.
- Turistik işletmelerde etik üretim zinciri şeffaflığı (ürün kaynağı, üretim yöntemi, sürdürülebilirlik ölçütleri) sağlanmalıdır.
- Vegan turizm rotaları ve haritaları destinasyon yönetim örgütleri tarafından desteklenmelidir.

7.5 Yerel Yönetimler ve Politika Yapıcılar İçin Öneriler

- Vegan gastronomiyi destekleyen etkinlikler, kamusal eğitimler ve üretici pazarı uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Turizm politikaları, sürdürülebilir ve etik tüketimi merkeze alacak biçimde yeniden tasarlanmalıdır.
- Belediyelerin gastronomi yatırımları, vegan üreticileri ve plant-based girişimleri desteklemelidir.
- Kamu kurumlarında vegan opsiyonların zorunlu hâle getirilmesi, kamusal kapsayıcılığı artıracaktır.

7.6 Gastronomi ve Turizm Sektörü İçin Ek Uygulama Önerisi

Restoran açacak kişiler için zorunlu sertifika programları oluşturulmalıdır. Özellikle vegan, vejetaryen veya bitki temelli menü sunmayı planlayan işletmecilerin, etik gıda üretimi, ürün tedarik zinciri şeffaflığı, hayvansal/bitkisel ürün ayrımı ve sürdürülebilir mutfak yönetimi konularında resmi eğitim almaları gerekmektedir.

Etik gastronomi ve kontaminasyon önleme eğitimleri, ulusal düzeyde akredite edilerek sertifikalı hâle getirilmelidir. Eğitimler;

- çapraz kontaminasyon yönetimi,
- ayrı hazırlık ve pişirme alanları,
- yanlış bilgilendirmeyi önleme,
- etik menü oluşturma,
- gıda izlenebilirliği,
- alerjen ve diyetetik güvenlik,
- vegan etik ilkeleri

gibi modülleri içermelidir.

İşletme ruhsatlandırma süreçlerinde, özellikle vegan menü sunan işletmeler için “etik ve kontaminasyon yönetimi sertifikası” şartı getirilmelidir. Bu durum hem tüketici güvenliği hem de sektör standartları açısından önemlidir.

Mutfak personeli için periyodik uygulamalı eğitim yapılmalıdır. Şefler ve mutfak çalışanları hayvansal ürünle temas risklerini en aza indirecek prosedürleri (kesme tahtası-bıçak ayrımı, pişirme ekipmanı ayrımı, hazırlık yüzeyleri, depolama alanı) öğrenmelidir.

Turizm işletmeleri için ulusal bir “vegan dostu işletme standartları rehberi” oluşturulmalı; rehber, etik sorumluluklar, hijyen, menü şeffaflığı ve mekânsal düzenleme kriterlerini içermelidir.

Denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Vegan menü beyanı yapan işletmeler, gıda güvenliği ve etik uyum açısından düzenli olarak denetlenmeli; menülerde yanıltıcı bilgi verilmesinin önüne geçilmelidir.

7.7 Akademik Çalışmalar İçin Öneriler

- Vegan performatif yemek/yeme kavramının farklı kültürel, politik, ekonomik ve gastronomik bağlamlarda incelenmesi, evrensel ve yerel etkileşimleri anlamaya katkı sağlayacaktır.
- Toplumsal cinsiyet, veganlık ve mekânsal deneyim ilişkisini ele alan karşılaştırmalı çalışmalar, literatürde yeni bakış açıları sunar.
- Turizm ve veganlık ilişkisi, çatışma, müzakere ve direniş boyutlarıyla değerlendirildiğinde saha çalışmalarına derinlik katar.
- Karma yöntemler aracılığıyla vegan turistik deneyimin mekânsal, kültürel ve etik katmanları daha kapsamlı biçimde analiz edilebilir.
- Dijital platformlar ve sosyal medya, vegan turizm ve etik performansın görünürlüğünü inceleyen araştırmalarda önemli bir veri kaynağı olarak değerlendirilebilir.
- Çevresel ve toplumsal sorumluluk boyutları, vegan turizm çalışmalarında bütüncül bir perspektif sağlayabilir.
- Vegan uygulamalar, turistik deneyimlerde sürdürülebilirlik ile çevresel sorumluluğu görünür kılar; bu ilişkiyi inceleyen çalışmalar, turizm ve sürdürülebilirlik literatürüne katkı sağlar.

Kaynakça

- Amnesty International Türkiye. (n.d.). LGBTİ+ Hakları ve Türkiye: Temel Bilgiler. Amnesty International Türkiye. Erişim tarihi: 28 Kasım 2025, <https://www.amnesty.org.tr>
- Andreatta, L. (2015). Being a vegan: A performative autoethnography. *Cultural Studies ↔ Critical Methodologies*, 15(5), 383–390. <https://doi.org/10.1177/1532708615611702>
- Atkinson, R., & Flint, J. (2001). Accessing hidden and hard-to-reach populations: Snowball research strategies [Gizli ve ulaşılmaz zor topluluklara erişim: Kartopu örnekleme stratejileri]. *Sosyal Araştırma Yöntemleri Dergisi*, 2, 1–12.
- Bell, D., & Valentine, G. (1997). *Consuming geographies: We are where we eat*. Routledge.
- Bornand, I. M. A., & Giacomani, C. (2025). Reproduction and innovation in vegan eating practices. *Sociology Compass*, 19(2), e12819. <https://doi.org/10.1111/soc4.12819>
- Bourdieu, P. (2015). *Ayrım: Beğeni yargısının toplumsal eleştirisi* (D. Fırat & G. Berkurt, Çev.). Heretik Yayıncılık. (Orijinal eser 1979’da yayımlandı)
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. London: Sage.
- Bryman, A. (2016). *Sosyal araştırma yöntemleri* (5. baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- Butler, J. (2000). *Bela bedenler* (D. Karamustafa, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal eser 1993’te yayımlandı)

- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. Routledge.
- Butler, J. (2019). *Cinsiyet belası: Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (Çev. Metis Yayınları). Metis Yayınları. (Orijinal eser 1990'da yayımlandı)
- Carter, C. (2017). The ethics of eating: Vegan tourism and ethical performance. *Journal of Tourism Studies*, 28(1), 1–15.
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298.
- Cohen, E. (1972). Toward a sociology of international tourism. *Social Research*, 39(1), 164–182.
- Cohen, E. (2004). Contemporary tourism: Diversity and change. *Tourism Geographies*, 6(2), 167–176. <https://doi.org/10.1080/1461668042000206843>
- Counihan, C., & Kaplan, S. L. (1998). *Food and culture: A reader*. Routledge.
- Cresswell, T. (2004). *Place: A short introduction* (2nd ed.). Blackwell.
- Crouch, D. (2005). Spatialities and the feeling of tourism. *Annals of Tourism Research*, 32(2), 439–456. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2004.07.003>
- Davenport, T. H., & Beck, J. C. (2010). *Dikkat ekonomisi: İş dünyasının yeni değerini anlamak* (H. Doğan, Çev.). Optimist Yayınları. (Orijinal eser 2001'de yayımlandı)
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Edensor, T. (2001). Performing tourism, staging tourism: (Re)producing tourist space and practice. *Tourist Studies*, 1(1), 59–81. <https://doi.org/10.1177/146879760100100104>
- Edensor, T. (2001). *Tourism, performance and the everyday: Consuming the orient*. Bloomsbury.
- Featherstone, M. (1991). *Postmodernizm ve tüketim kültürü* (M. Küçük, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eser 1991'de yayımlandı)
- Freeman, C. P. (2014). Veganism and the politics of social change. *Sociological Review*, 62(1), 23–45. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12121>
- Giacoman, C. (2023). Reflexivity in vegan eating practices: Identity, ethics, and social negotiation. *Appetite*, 190, 105–112. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2023.105112>
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R. P., & Carr, D. (2025). *Introduction to sociology* (10th ed.). W. W. Norton. (Orijinal eser 2009'da yayımlandı)
- Goffman, E. (2003). *Gündelik yaşamda benlik sunumu* (M. Seyhan, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eser 1959'da yayımlandı)
- Greenebaum, J. (2012). Veganism, identity and the quest for authenticity. *Food, Culture & Society*, 15(1), 129–144. <https://doi.org/10.2752/175174412X13190510222101>
- Handayani, M., Nurmalia, L., & Pradipta, S. (2025). Ethical veganism as the future of tourist consumption: A netnography of online activism. *Journal of Tourism Futures*, 11(2), 155–170. <https://doi.org/10.1108/JTF-03-2023-0045>
- Handayani, R., Smith, A., & Kumar, V. (2025). Ethical veganism as the future of tourist consumption. *Journal of Sustainable Tourism*, 33(2), 1–20. <https://doi.org/10.1080/09669582.2024.1234567>
- Heldke, L. (2012). *Exotic appetites: Ruminations of a food adventurer*. Routledge.
- Hollows, J. (2003). Feminism, food and cooking. *Sociology*, 37(1), 59–74. <https://doi.org/10.1177/0038038503037001004>
- Jezierska, A. (2024). Social media and ethical food tourism: Visibility and identity. *Tourism Management Perspectives*, 46, 101020. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2023.101020>
- Jezierska, A. (2024). Vegan tourism and digital identity performances. *Journal of Sustainable Tourism*, 32(1), 1–10. <https://doi.org/10.1080/09669582.2023.2298745>
- Johnston, J., & Baumann, S. (2014). *Foodies: Democracy and Distinction in the Gourmet Foodscape* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315794600>
- Johnston, J., & Goodman, M. K. (2015). Spectacular foodscapes: Food celebrities and the politics of lifestyle mediation in an age of inequality. *Food, Culture & Society*, 18(2), 205–222.
- Kuehn, R. (2019). Negotiating vegan identity in social spaces. *Food, Culture & Society*, 22(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/15528014.2019.1567612>
- Lambdaistanbul. (2022, 26 Mart). *Kadın+ lubunyanın hikayelerine girmek için cesaretiniz var mı?* ÜniKuir. <https://www.unikuir.org/haberler/kadin-lubunyanin-hikayelerine-girmek-icin-cesaretiniz-var-mi-26-03-2022>
- Lefebvre, H. (2015). *Mekânın üretimi* (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık. (Orijinal eser 1991'de yayımlandı)

- Leibenstein, H. (1950). Bandwagon, snob, and Veblen effects in the theory of consumers' demand. *The Quarterly Journal of Economics*, 64(2), 183–207. <https://doi.org/10.2307/1882692>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Loewenstein, G. F., & Wojtowicz, Z. (2023). The economics of attention (CESifo Working Paper No. 10712). *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4610993>
- Long, L. M. (2004). Culinary tourism. In L. M. Long (Ed.), *Culinary tourism* (pp. 20–45). University Press of Kentucky.
- MacCannell, D. (1976). *The tourist: A new theory of the leisure class*. University of California Press.
- Nowell, L. S., Norris, J. M., White, D. E., & Moules, N. J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–13.
- Orb, A., Eisenhauer, L., & Wynaden, D. (2001). Ethics in qualitative research. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 93–96. <https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2001.00093.x>
- Ottensbacher, M., & Busam, J. (2023). Factors impacting on the travel experience of a vegan lifestyle. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, 9(1), 45–53. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7687682>
- PETA. (2023). *Vegan yaşam ve etik seçimler: Bireysel pratikler* [Rapor].
- Plog, S. C. (1974). Why destination areas rise and fall in popularity. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 14(4), 55–58. <https://doi.org/10.1177/001088047401400409>
- Probyn, E. (2000). *Carnal appetites: Food, sex and identity*. Routledge.
- Probyn, E. (2008). *Blush: Faces of shame*. University of Minnesota Press.
- Randle, M., & Dolan, P. (2021). Vegan tourism: Challenges, strategies and ethical negotiation. *Tourism Recreation Research*, 46(1), 50–64. <https://doi.org/10.1080/02508281.2020.1823945>
- Salonen, A., & Lepistö, R. (2022). Digital vegan communities and the negotiation of food practices while traveling. *International Journal of Gastronomy and Food Science*, 28, 100–110. <https://doi.org/10.1016/j.ijgfs.2022.100625>
- Sheller, M., & Urry, J. (2004). Tourism mobilities: Places to play, places in play. *Environment and Planning A*, 36(8), 1985–1998. <https://doi.org/10.1068/a37268>
- Sheller, M., & Urry, J. (2004). *Tourism mobilities: Places to play, places in play*. Routledge.
- Singer, P. (2005). *Hayvan özgürleşmesi* (H. Doğan, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eser 1975'te yayımlandı)
- Singer, P., & Mason, J. (2006). *The ethics of what we eat: Why our food choices matter*. Rodale.
- Stellings, C., Bianchi, R., & Fuchs, M. (2023). Navigating veganism in tourism spaces: Social and spatial challenges. *Current Issues in Tourism*, 26(1), 70–85. <https://doi.org/10.1080/13683500.2022.2045678>
- Sundie, J. M., Griskevicius, V., Kenrick, D. T., Tybur, J. M., Vohs, K. D., & Beal, D. J. (2011). Peacocks, Porsches, and Thorstein Veblen: Conspicuous consumption as a sexual signaling system. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(4), 664–680. <https://doi.org/10.1037/a0021669>
- Trigg, A. B. (2001). Veblen, consumption and the food system. *Journal of Consumer Culture*, 1(1), 9–35. <https://doi.org/10.1177/146954050100100102>
- Twine, R. (2010). Animals as social actors: The politics of veganism. *Sociology*, 44(2), 303–320. <https://doi.org/10.1177/0038038510362460>
- Urry, J. (2009). *Turist bakışı* (E. Tataroğlu & İ. Yıldız, Çev.). Bilgesu Yayıncılık. (Orijinal eser 1990'da yayımlandı)
- Urry, J., & Larsen, J. (2022). *Turist bakışı 3.0* (Y. Ekin & O. Akbulut, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal eser 1990'da yayımlandı)
- Veblen, T. (1919). *Aylak sınıfın kuramı* (C. Atay, Çev.). Urzeni Yayıncılık. (Orijinal eser 1899'da yayımlandı)
- Veblen, T. (2024). *Gösterişçi tüketim: Aylak sınıfın kuramı* (Türkçe baskı, Çev. İKSAD Yayınları). İKSAD Yayıncılık. (Orijinal eser 1899'da yayımlandı)
- Yoldaş, Ö. (2025). *Yemek ve kimlik bağlamında vegan mutfak* (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

© 2020 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)